

Motion till riksdagen 2005/06:A5

av **Guðrun Schyman (-)**
med anledning av prop. 2005/06:155

Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om jämställdhetsdepartement och jämställdhetsminister utan andra uppdrag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om jämställdhetsutskott i riksdagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om folkbildningsarbete.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inkludering av våld i samkönade relationer.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättande av resursjourer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommunernas samordningsansvar för våldsutsatta kvinnor och barn.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kompetenskrav och fortlöpande utbildning för personal som arbetar med mäns våld mot kvinnor och barn.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nytt folkhälsomål.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nationell kostnadsberäkning på mäns våld mot kvinnor och barn.

Fel! Okänt namn på

Inledning

Regeringen föreslår i proposition 2005/06:155 att riksdagen godkänner ett nytt övergripande mål och nya delmål i jämställdhetspolitiken. Vidare föreslås ny målstruktur och en ny organisation av jämställdhetspolitiken.

Utöver ovanstående innehåll beskriver propositionen det arbete som har utförts och det pågående arbetet inom de olika politikområdena. Ett kapitel behandlar jämställdhetspolitikens organisation och ett kapitel tar särskilt upp mäns våld mot kvinnor och ett annat lokalt och regionalt jämställdhetsarbete. Det är för mig oklart varför man i propositionen just har valt att ta upp området mäns våld mot kvinnor och kroppslig integritet och inte andra områden inom ramen för delmålen. Det finns naturligtvis mycket att tillägga även om det jämställdhetspolitiska arbetet gällande arbete, löner, inflytande, obetalt arbete osv. Jag har dock valt att följa propositionens upplägg och behandlar följaktligen ovanstående innehåll.

En feministisk politik för målet jämställdhet

Enligt propositionen anser regeringen att det fortfarande råder bristande jämställdhet i samhället och att ”jämställdhetspolitiken bygger på den feministiska utgångspunkten att det finns en ordning eller sociala system i samhället som upprätthåller ojämlika maktförhållanden mellan könen, där kvinnor är underordnade och män är överordnade som grupper i samhället och där mannen/det manliga utgör normen”. Regeringen anser vidare att politiken syftar till att förändra och bryta den rådande könsmaktsordningen. Man menar att ”maktbegreppet är centralt i jämställdhetspolitiken och bör därför uttryckas explicit i det övergripande målet”.

Jag delar regeringens mening att det finns skäl för att intensifiera arbete för jämställdhet och skärpa målen och att ny struktur och organisering krävs för att uppnå detta. Jag instämmer även att jämställdhetspolitikens övergripande mål skall vara att kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv, samt, med viss reservation, innebörden av de fyra delmålen.

Jag konstaterar dock att regeringen inte anammar en feministisk analys i fastställandet av verktyg för att bryta könsmaktsordningen. Trots att regeringen menar att maktbegreppet är centralt, problematiserar man inte att kvinnor endast kan få mer makt på männens bekostnad. I stället talar man om att kvinnor och män skall ha ”samma makt”. En feministisk analys av könsmaktsordningen som regeringen säger sig ha, kräver en feministisk strategi och detta saknas i propositionen. Det finns många anledningar att ställa sig kritisk till att jämställdhetsintegrering skulle vara en feministisk strategi, som kan bryta könsmaktsordningen och omfördela makt. Jämställdhetsintegrering har tidigare kritiserats för att vara ett otydligt och svagt instrument. Likväl anser regeringen att jämställdhetsintegrering som strategi för att uppnå det jämställdhetspolitiska arbetet bör ligga fast. På vilket sätt denna strategi i sig

skulle innehålla en feministisk dimension framgår inte i propositionen, inte heller varför den skulle vara särskilt effektiv.

Det saknas således mycket innan målet om en feministisk jämställdhetspolitik är uppnådd. Regeringens jämställdhetsanalys är snäv och begränsad. En feministisk politik är inkluderande och antirasistisk. Det innebär att man tydligt arbetar mot alla generaliserande uppfattningar om kvinnor och män som begränsar människors möjligheter att skapa sig en egen identitet och ett liv fritt från förtryck. Målet för en feministisk politik är att alla kvinnor och män skall kunna utveckla sin fulla potential i jämlikt samspel med andra – oberoende av kön, ålder, funktionshinder, sexuell läggning eller etnisk tillhörighet. Ett sådant politiskt arbete är stort och omfattande och ställer stora krav på politisk mognad. Huvudfrågan för en feministisk politik är att makt och privilegier skall omfördelas – från gruppen män till gruppen kvinnor. En feministisk politik arbetar mot all diskriminering och kräver breda allianser och stor pluralism i ett brett politiskt arbete utan att förlora makt- och konfliktperspektivet. Det är således min mening att en feministisk analys fordrar en inkluderande feministisk politik inte en jämställdhetspolitik.

Med ovanstående syn på en feministisk politik anser jag att regeringens förslag på mål och delmål har rätt fokus men delvis saknar en djupare analys. Jag delar regeringens uppfattning att resultat och indikatorer bör tydliggöras i det politiska arbetet. Det är dock viktigt att inte tappa bort rättighetsperspektivet, vilket regeringen tenderar att göra. Ett exempel på detta är regeringens ståndpunkt att målet om mäns våld mot kvinnor och kroppslig integritet inte omfattar våld i samkönade relationer.

Hbt-personer är kvinnor och män (enligt samhällets gängse syn på kön) och har rätt till frihet från våld, kroppslig integritet samt stöd och hjälp av samhället. En feministisk analys synliggör kopplingen mellan samhällets könsmaktsordning och heteronormativitet, och hur dessa ordningar förstärker varandra. Dessutom är t.ex. inte lesbiska skyddade mot mäns våld mot kvinnor i form av våld, sexuella övergrepp, könsstympning och trakasserier för att de är homosexuella. En feministisk analys blundar inte för andra maktordningar som förstärker könsmaktsordningen. Att exkludera våld i samkönade relationer i jämställdhetsarbetet är i sig ett heteronormativt icke inkluderande tänkande. Det krävs inte bara en feministisk analys av könsmaktsordningen utan även en feministisk politik för att uppnå målet jämställdhet.

Jämställdhetspolitikens organisation

Jag delar regeringens uppfattning att jämställdhetspolitiken i dag har ”kommit till den punkt där behovet av kontinuitet, systematik och professionalitet ökar och behöver tillgodoses” och jag håller delvis med om den problembeskrivning som presenteras. I likhet med regeringen anser jag att jämställdhetspolitikens organisering hittills varit splittrad och vag, har saknat uppföljning och långsiktighet samt saknat åtgärder för icke uppnådda mål. Jag anser också att ”jämställdhetspolitiken måste ges en kraftfullare och långsiktigt hållbar orga-

Fel! Okänt namn på

nisatorisk struktur som är bättre anpassad till politikens inriktning.” Därför stödjer jag förslaget om en ny myndighet med ovanstående uppdrag. Jag anser dock inte att en myndighet enligt nuvarande förslag räcker för att uppnå en genomgripande och kraftfull förändring av jämställdhetspolitiken.

Målet jämställdhet kan endast uppnås genom en feministisk politik och förändringsarbete. Därför är det självklart att den feministiska analysen även omfattar politikens organisering. En feministisk analys innebär att man sätter maktfrågor i fokus och att man synar alla politikområden utifrån denna analys. Diskriminering på grund av kön och sexualitet pågår överallt i samhället. Den tar sig olika uttryck och samverkar med andra maktordningar såsom rasistiska och socioekonomiska strukturer. Detta faktum ställer höga krav på det politiska arbetet. Det kräver ett tydligt politiskt ansvar. Detta politiska ansvar innebär i praktiken makt. Betydligt mer ansvar och makt än det relativt begränsade uppdrag som en myndighet ensam kan utföra.

En effektiv jämställdhetspolitik kräver i stället både ansvarig minister, som inte delar sitt ansvar med flera andra ämnesområden, och ett eget departement med sakkunniga. Vidare bör ett jämställdhetsutskott inrättas i riksdagen. Dessa bör tillsammans bidra till utvecklandet av en effektiv jämställdhetspolitik.

Jämställdhetsdepartement och jämställdhetsminister

Arbetet för kvinnors rättigheter måste, för att bli framgångsrikt, baseras på en feministisk analys och organiseras utifrån ett tydligt politiskt ansvar. Ett sätt att ta det politiska ansvaret är att strama upp och utveckla det politiska arbetet i regeringen, också till formen. Området kräver både en ansvarig minister, som inte delar sitt uppdrag med flera andra ämnesområden, och ett eget departement med sakkunniga. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jämställdhetsutskott

För att få ett forum för den politiska diskussionen måste det inrättas ett jämställdhetsutskott i riksdagen. Utskottet ska tydliggöra hur könsmaktordningen tar sig uttryck och samverkar inom olika politikområden och vara vägledande och uppföljande organ för övriga utskott. Till riksdagens uppgifter hör även att granska och kontrollera regeringen och den offentliga förvaltningen och när det gäller jämställdhetspolitiken säkerställa att jämställdhetsdirektiv till myndigheter aktivt följs upp och att regeringens eget arbete präglas av utlovade förändringar. Därför bör riksdagsstyrelsen återkomma med förslag till ändring av riksdagsordningen för inrättande av ett jämställdhetsutskott. Detta bör riksdagen som sin mening ge riksdagsstyrelsen till känna.

Ny myndighet

Jag stöder regeringens förslag om att bilda en ny myndighet. Jag vill dock framföra följande synpunkter. Myndigheten bör ha till uppgift att, utifrån ett könsmaktsperspektiv som även tar i beaktande hur andra maktordningar samverkar med könsordningen, arbeta mot könsdiskriminering inom samhällets samtliga områden, svara för kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning, vara mötesplats mellan forskning och praktik (ett eftersatt område i dag), samt ansvara för granskning av andra myndigheter och metodutveckling för att arbeta mot könsdiskriminering i ett brett perspektiv. I övrigt bör myndighetens uppdrag anpassas i relation till ovanstående förslag om jämställdhetsdepartement och minister.

Föreningsliv m.m.

Jämställdhet är en fråga om demokrati. En demokratisk utgångspunkt för jämställdhetspolitikens organisering måste därför även uppmärksamma de områden och de människor som inte nås eller innefattas av myndigheters och folkvaldas arbete. Alla människor som bor i Sverige i dag har inte rösträtt men deras rättighet till jämställdhet får inte förbises. För vissa invandrade till Sverige är dessa forum de enda medel som står till buds för att påverka politiken. Föreningsliv och aktivism är därför viktiga källor för medbestämmande och opinion och är viktiga förutsättningar för ökad demokrati och jämställdhet. Staten bör därför främja dessa aktiviteter. För övrigt stöder jag regeringens förslag om Krav om jämställdhet vid statligt stöd till folkrörelser (8.1)

Feministisk folkbildning

Regeringen anser att man bör överge det jämställdhetsarbete som innebar tillfälliga projekt, konferenser m.m. i syfte att påverka attityder och värderingar. Jag delar regeringens mening att det är hög tid att satsa på strukturerad och långsiktig verksamhet i stället. Detta gör det dock inte mindre viktigt att satsa på folkbildning som syftar till förändring av attityder och värderingar. Dessutom är folkbildningen ett viktigt verktyg för demokratiutveckling. Staten bör ta initiativ till ett folkbildningsarbete som synliggör könsmaktsordningens uttryck och hur den samverkar med andra maktordningar såsom strukturell rasism och heteronormativitet. För att uppnå jämställdhet och förändra på djupet behövs en bred feministisk folkbildningssatsning. Regeringen bör genom ett kraftigt ökat anslag till folkbildning, och med direktiv om hur Folkbildningsrådet skall fördela medel på ett sätt som främjar integrering av genus, ta initiativ till en sådan folkbildningssatsning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Mäns våld mot kvinnor och kroppslig integritet

Regeringen gör bedömningen att mäns våld mot kvinnor utgör ett allvarligt samhällsproblem som inte minskat i omfattning och att det är angeläget att det arbete som tog sin början med kvinnofridspropositionen fortsätter med oförminskad styrka. Jag delar regeringens uppfattning men anser dock att arbetet som började med kvinnofridspropositionen inte bara bör fortsätta med oförminskad styrka, utan bör utvecklas och satsas på i betydligt högre utsträckning än det görs i dag. Som fjärde delmål har regeringen att mäns våld mot kvinnor skall upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, skall ha samma rätt och möjligheter till kroppslig integritet.

Med tanke på regeringens analys av problemets dignitet och regeringens mål finner jag det märkligt att regeringen inte lämnar några egentliga förslag angående det fortsatta arbetet mot mäns våld mot kvinnor i proposition 2005/06:155. Man skriver att "regeringens insatser för att motverka mäns våld mot kvinnor skall även fortsättningsvis vara en viktig och angelägen uppgift". Därefter tar man upp påbörjade insatser (främst kvinnofridsreformen) samt fem områden där man anser att insatser är lämpliga.

Med motiveringen som återfinns i tidigare avsnitt bör även våld i samkönade relationer inkluderas i området mäns våld mot kvinnor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Myndigheternas samverkan – ny myndighet

Under rubriken *Samverkan i det nationella arbetet* (6.2) gör regeringen bedömningen att "arbetet med att motverka mäns våld mot kvinnor måste bedrivas långsiktigt och samordningen av åtgärderna inom olika politikområden måste förbättras. Regeringen anser att det har funnits brister i samordningen av arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor. I propositionen finns dock inga förslag på hur detta skall förbättras. Regeringen avvisar förslagen från utredningen *Slag i luften* gällande inrättandet av en nationell expertgrupp för mäns våld mot kvinnor samt permanenta specialenheter. Det enda förslag regeringen överväger är "att i detta arbete involvera den myndighet för jämställdhetsfrågor som föreslås bli inrättad under 2007".

Jag anser att det är högst angeläget att frågan om mäns våld mot kvinnor blir en prioriterad fråga för en sådan myndighet.

Kvinnojourerna – adekvat stöd och hjälp för våldsutsatta kvinnor och barn

Under rubriken *Ökade resurser till kvinnojoursverksamhet m.m.* (6.3) tar man upp det finansiella stödet till kvinnojourer, tjejjourer, kvinnojourernas riksorganisationer, brottsofferjourer och kommuner fram till år 2008. Jag anser i

likhet med regeringen att kvinnojourernas m.fl. arbete måste stödjas finansiellt. Regeringens förslag saknar dock långsiktighet och löser inte problemet med att permanenta och organisera det stöd som misshandlade kvinnor och barn har rätt till. Regeringen skriver vidare att ”prioriterade grupper är våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund, funktionshinder eller missbruk”. Att som regeringen lämna dessa brottsoffers dubbla utsatthet i händerna på ideella jourer är otillbörligt.

Det är också viktigt att jourverksamheten bygger på ett antirasistiskt perspektiv och har möjlighet att ge adekvat stöd till lesbiska som utsatts för samkönat våld. I de fall där hjälpsökande talar annat språk än svenska skall hon ha rätt till tolkhjälp. Jag har tidigare motionerat om inrättande av resursjourer och adekvat stöd och bemötande för de mest våldsutsatta kvinnorna.

Kvinnor som är särskilt utsatta för kvinnofridsbrott på grund av skäl som missbruk, funktionshinder eller kvinnans ålder har rätt till stöd och hjälp som brottsoffer enligt 2 kap. och 5 kap. § 11 socialtjänstlagen SoL. Även landstingen och hälso- och sjukvården har ett tydligt ansvar när det gäller att upptäcka och identifiera våld mot kvinnor och att ge ett adekvat medicinskt och psykosocialt omhändertagande. Detta ansvar tydliggörs i hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Därför bör staten ta ansvar för att det inrättas resursjourer som kan ta emot de mest utsatta kvinnorna, exempelvis missbrukare, psykiskt sjuka och prostituerade. Personal på kvinnojourerna skall utbildas i hur de skall bemöta och slussa vidare hjälpsökande kvinnor som de själva inte har resurser att ta emot. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Samverkan inom kommuner och skärpning av 5 kap. 11 § SoL

Under rubriken *Kommunernas arbete med våld mot kvinnor* (6.4) tar man upp kommunernas ansvar och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn samt förslaget om en skärpning av 5 kap. 11 § socialtjänstlagen. Regeringen lämnar dock inga förslag under denna rubrik utan avvaktar utredningen om socialtjänstens stöd till utsatta kvinnor. Jag har tidigare motionerat om en sådan skärpning och står bakom aviserad förändring av socialtjänstlagen.

För att utsatta kvinnor och barn inte själva ska behöva sköta den nödvändiga samordningen mellan olika myndigheter måste varje kommun ges ett tydligt samordningsansvar i arbetet med kvinnor och barn utsatta för mäns våld. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Personer som innehar tjänster vid alla berörda myndigheter, som innefattar ett specifikt ansvar för frågor som rör mäns våld mot kvinnor och barn och våld i nära relationer, måste ha adekvat kompetens och fortlöpande utbildning som inkluderar ett könsmakts-, antirasistiskt och Hbt-perspektiv. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Metodutveckling och statistik

Under rubriken *Metodutveckling och statistik om mäns våld mot kvinnor och barn* (6.6) tar regeringen upp ett screeningprojekt som Socialstyrelsen genomfört: ”Regeringen anser det vara viktigt med metodutveckling för att synliggöra det våld som annars inte kommer till myndigheternas kännedom”, men kommer inte heller här med några förslag utan avser att återkomma med uppdrag i frågan.

Metodutveckling baserad på kunskap/statistik är nödvändigt för ett bra bemötande av utsatta kvinnor och barn samt förebyggande arbete. Metoder måste ständigt ifrågasättas och förnyas i relation till brukarna och omvärlden. Regeringen bör därför avsätta särskilda resurser för arbetet med att utveckla metoder för våldsutsatta kvinnor och barn. Jag emotser regeringens uppdrag om metodutveckling.

I en nyligen avlämnad rapport från Folkhälsoinstitutet (Folkhälsopolitisk rapport 2005) påpekas att kvinnor idag utsätts för våld och hot om våld i en sådan utsträckning att stora delar av befolkningen förmenas full delaktighet i samhällslivet. Betydligt fler kvinnor än män utsätts för kränkningar som har direkt inverkan på den psykiska hälsan. Kvinnors möjligheter att delta i hälsofrämjande aktiviteter som motion inskränks. Detta gör sammantaget våldet mot kvinnor till ett viktigt folkhälsoproblem, menar man i rapporten, som också påpekar att det idag saknas könsuppdelad statistik över våldshandlingar och att metoderna för att följa upp det könsrelaterade våldet måste förbättras. I rapporten föreslås ett nytt folkhälsomål – frihet från könsrelaterat våld – ett mål som riksdagen bör göra till sitt eget och ge regeringen i uppdrag att genomföra. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kostnadsberäkning

Mäns våld mot kvinnor tar stora ekonomiska resurser i anspråk. Det handlar om direkta vårdkostnader för utsatta kvinnor och barn, kostnader för rättsprocesser och kriminalvård, kostnader för jourverksamhet och annan skyddsverksamhet, men det handlar också om bortfall av arbetstid och försämrade möjligheter för kvinnor att delta i samhällslivet. För att få en heltäckande bild av mäns våld mot kvinnor och dess konsekvenser bör man se på vad kostnaderna är för samhället. Regeringen bör därför få i uppdrag att genomföra en nationell kostnadsberäkning på mäns våld mot kvinnor och barn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 6 april 2006

Gudrun Schyman (-)